

Suomen yliopistokirjastojen neuvoston toimintasuunnitelma 2003-2004

Suunnitelmaa on tarkistettu vuoden 2004 osalta. **Lisäykset ovat lihavoituna asianomaisten otsikoiden alla.** Kokonaan uusia kokonaisuuksia ovat osaamiskartoitus, kaukopalvelumaksut ja verkoston strategian tarkistus.

1. Yleistä

Suomen yliopistokirjastojen neuvosto on yliopistokirjastojen verkoston yhteistyötä koordinoiva ja kehittävä elin, jossa ovat edustettuina kaikki yliopistokirjastot, kansalliskirjasto ja Varastokirjasto.

Yliopistokirjastot yhteistyössä muun kirjastoverkon kanssa kehittävät painettujen ja digitaalisten tietoaaineistojen saatavuutta ja parantavat niiden kattavuutta. Osana tieteellistä viestintää kirjastot lisäävät suomalaisen tutkimuksen näkyvyyttä, säilyttävät tieteen traditiota ja edistävät tiedeyhteisössä uusien julkaisukanavien käyttöä. Kirjastot ovat mukana kehittämässä uusia opetus- ja opiskelumenetelmiä ja omalta osaltaan myötävaikuttavat siihen, että yliopistoista valmistuneilla on hyvä akateeminen informaatiolukutaito.

Palvelujen tuottamisessa ja aineistotarjonnassa yliopistokirjastot hyödyntävät yhteistä kirjastojärjestelmää, tiedonhakuportaalia ja digitaalisen aineiston hallintajärjestelmää. Kirjastot kehittävät yhteistyötään ja koordinoivat palvelutarjontaansa.

2. Keskeiset kehittämishankkeet

Yhteishankkeet Informaatiolukutaidon opintosuunnitelma ja Tietokartta

Tietokarttahanke on käynnistynyt syksyllä 2003 ja sillä on ohjausryhmä, suunnittelija ja yhdyshenkilöverkosto kirjastoissa. Vuodelle 2004 saadaan rahoitusta opetusministeriöstä. Informaatiolukutaidon opintosuunnitelma -hanke käynnistyy vuoden 2004 alkupuolella, jolloin koordinaattori ja ohjausryhmä aloittavat työnsä. Seurataan yhteishankkeiden edistymistä.

- **Kansalliskirjasto tiedottaa -verkkotiedotetta käytetään hankkeiden säännöllisenä tiedotuskanavana**
- **Hankkeet raportoivat neuvostolle huhtikuun kokouksessa ja syksyllä pidettävässä kokouksessa**

2.1. Tietokartta

Hankkeen tausta

Yliopistokirjastojen verkoston strategiassa lähivuosien tärkeimmäksi tehtäväksi asetettiin tietoaaineistojen saatavuuden ja kattavuuden parantaminen. Kukin yliopistokirjasto hankkii aineistoa yliopistonsa tavoitteiden ja profiilin mukaisesti. Verkostona toimien kirjastot turvaavat sen, että suomalaisen tutkimuksen, opetuksen ja opiskelun käytettävissä on mahdollisimman hyvät digitaalisen ja painetun aineiston kokoelmat eri tieteenaloilta. Kokoelmien yhteiskäytön helpottamiseksi kirjastot laativat aihealoittaisen aineistojen ja palvelujen tietokartan.

Kirjastojen hankintaprofiileista ja kokoelmista ei ole saatavilla kootusti tietoa ja siksi on vaikea muodostaa kuvaa siitä, missä kaikkialla on tietyn aihealueen aineistoa. Kokoelmatietokantoihin on jo luetteloitu valtaosa kirjastojen kokoelmissa olevista julkaisuista, mutta tietokannoista ei suoraan

voi nähdä, mikä on kokoelmien laatu ja kattavuus eri aihealueilla. Painetun ja digitaalisen aineiston tarjontaa tulisi tarkastella yhtenä kokonaisuutena. Tarjolla oleva tietomäärä kasvaa digitaalisen aineistotarjonnan ja parantuneiden hakumahdollisuuksien myötä, mutta samalla asiakkaan on entistä vaikeampi valita omalta kannaltaan parhaimmat resurssit ilman resurssien sisältöä kuvaavia tietoja.

Tietokartan tavoite

Tietokartassa kirjastojen tarjoamat aineistot hahmottuvat yhdeksi kokonaisuudeksi, joka koostuu painetuista kokoelmista, lisensoidusta aineistosta, digitoidusta aineistosta ja valikoidusta vapaasta verkkoaineistosta. Aineistot nähdään kansallisena resurssina, joka on joustavasti tutkijoiden, opettajien ja opiskelijoiden käytettävissä. Aihealakohtainen ryhmittely ja hakujärjestelmä auttavat asiakasta löytämään ne oman tiedontarpeensa kannalta keskeiset resurssit, joihin tiedonhaku kannattaa kohdentaa. Tietokartta tukee kokoelmien valtakunnallista yhteiskäyttöä.

Kokoelmien kartoituksen ja arvioinnin avulla saadaan kokonaiskuva aineistotarjonnan vahvuuksista ja heikkouksista sekä tunnistetaan aihealoittain hyvät resurssit ja kokoelmat. Tietokartan perusteella kirjastot voivat sopia yhteistyöstä kokoelmien kehittämisessä ja sijoittelussa. Aineistohankinnan sisällöllisen kuvailun avulla saadaan tietoa kokoelmien kartunnan painopisteistä ja uusista aihealueista. Hankintoja voidaan profiloida nykyistä selkeämmin.

Tietokartan avulla kirjastot voivat myös kuvata palvelunsa ja organisoida uusia yhteispalveluja, esimerkiksi verkkotietopalvelun ja tieteenaloittaisten tiedonhallinnan opetusaineistojen tuotannon.

Yliopistokirjastojen lisäksi tietokarttaan on mahdollista sisällyttää myös erikoiskirjastojen ja muiden kirjastojen aineistoja.

Tietokartta hyödyttää kirjastojen asiakkaita helpottamalla aineistojen löytyvyyttä. Pidemmällä aikavälillä se myös parantaa kokoelmien kattavuutta ja valtakunnallista saatavuutta.

Kirjastot hyödyntävät tietokarttaa kokoelmiensa arvioimisessa ja kehittämisessä. Se antaa välineitä hankintojen parempaan koordinointiin ja aineiston välitykseen.

Hankkeen sisältö

Kuvataan tiedonhakuportaaliin yhtenäisin menetelmin kirjastojen sekä painettu että digitaalinen aineistotarjonta: kirjat, kausijulkaisut, opintoaineistot, valikoitu verkkoaineisto ja erikoiskokoelmat. Kartoitetaan kokoelmien aihealueet ja arvioidaan niiden kattavuuden taso valtakunnallisesti. Kehitetään tiedonhakua ja aineiston saatavuutta helpottavia palveluita. Asiakkaan tietokartta toteutetaan hyödyntämällä kansallisen tiedonhakuportaalin välineitä.

Hanke koostuu seuraavista osista:

1. Kokoelmien kuvailu tietokartaksi
  - tunnistetiedot, formaatti ja kuvailuohjeet
  - kokoelmien aihealueiden ryhmittely ja kuvailu karkealla tasolla
  - aineiston saatavuus ja käyttöoikeuksien hallinta
2. Hankintaprofiilien kuvailu
3. Erikoiskokoelmien kuvailu
4. Kokoelmien evaluointi ja sisällön kuvailu
  - evaluointimenetelmien ja välineiden valinta
  - kokoelmien sisällön evaluointi aihealueittain (ikä- ja kielijakaumat, kattavuus)
  - kokoelmien sisällön kuvailu
  - asiasanastot, monikielisyys

Aikataulu

2003-2004

- Alustavan hankesuunnitelman teko ja hankkeen käynnistys
- Rahoituksen hakeminen ja suunnittelijan palkkaaminen
- Hankkeen organisointi
- Yksityiskohtaisen hankesuunnitelman teko (marraskuu 2003-helmikuu 2004)
- Kokoelmien kartoitus, tyypittely ja määrittely (marraskuu 2003-helmikuu 2004)
  - kirjastojen yleiskokoelmat, erikoiskokoelmat
  - valtakunnalliset virtuaaliset kokoelmat
- Kokoelmien kuvailun formaatti ja kuvailuohjeet (syyskuu 2003-)
- Kokoelmien sisällönkuvailun menetelmien valinta (2004)
- Evaluoinnin menetelmien selvittäminen ja valinta
  - mitä tietoja saadaan tietokannoista automaattisin menetelmin (marraskuu 2003-)
  - millaisia käyttäjälähtöisiä evaluointimenetelmiä valitaan käytettäväksi (2004)
- Kokoelmien tietojen tallennuksen pilotointi (2004)
- Evaluointihankkeita kirjastoissa (2004-)
- Jatkorahoituksen hakeminen: epävirallinen laskelma alkusyksystä 2004

2005

- Kokoelmien sisällöllinen kuvailu tietokartaksi
- Asiakkaan tietokartan kehittäminen (Portaalihanke)

Hankkeen nykytila maaliskuussa 2004

Informaatikko Merja Hyödynmaa Tampereen yliopiston kirjastosta on palkattu hankkeeseen suunnittelijaksi 8 kk:ksi eteenpäin (1.3.-31.10.2004), sillä OPM on myöntänyt 35 000 euroa hankkeen jatkamiseksi. Yhdyshenkilöverkosto on perustettu. Lähes joka yliopistokirjastosta (Helsingistä erikseen tiedekuntakirjastoista jne.) on nimetty yhdyshenkilö tietokarttahankkeeseen. Ohjausryhmä käsitteli perjantaina 5.3. kirjastojen ehdotuksia tietokartan aihealueiden jaottelunsa.

Koneellisen kartoituksen pilottitutkimuksia on tehty filosofian ja markkinoinnin aloilta Tampereen yliopiston kirjaston kokoelmaluettelosta vuosikategorioittain ja kielen mukaan jaoteltuna. Tässä vaiheessa edetään kolmella rintamalla:

- tietokartan aihealueiden jaottelu
- Dublin Core -formaattiin tarvittavat kokoelmia kuvailevat kentät
- koneelliset kartoitukset
  - mitä tietoja saadaan tietokannoista ja miten

2.2. Informaatiolukutaidon opetuksen kehittäminen

Nykytila

Tutkimus- ja opetusaineistojen nopea muutos monikanavaiseksi sekä verkko-opetuksen laajeneminen virtuaaliyliopiston myötä vaativat tehokkaita tiedonhaun ja -hallinnan taitoja. Kyky käyttää sujuvasti tietoteknologiaa sekä monimuotoisten tietovarantojen kriittinen ja kattava käyttö on jatkossa akateemisen työskentelyn perusosaamista.

Suomalaiset yliopistokirjastot ovat kehittäneet opetustaan yhdessä ainelaitosten kanssa useassa yhteistyöhankkeessa. Kirjastohenkilöstö on kehittänyt pedagogista osaamistaan osallistumalla mm. valtakunnallisiin ope.fi- ja TieVie -koulutuksiin. Kirjastoalan kotimaiset ja pohjoismaiset järjestöt ovat jo parin vuoden ajan määrätietoisella seminaaritoiminnalla kouluttaneet kirjastohenkilöstöä ja kansainvälinen alan järjestö (IFLA) on nostanut informaatiolukutaidon yhdeksi painoalueekseen perustamalla sitä varten oman jaoston.

Ongelmana on valtakunnallisen kehittämisverkoston puuttuminen. Tuotettavissa opetusaineistoissa ja kurseissa on tarpeetonta päällekkäisyyttä ja samaan aikaan tärkeitä osa-alueita jää sivuun. Kaikkien yliopistokirjastojen ei ole taloudellista panostaa samoilla aloilla tiedonhallinnan opetuksen kehittämiseen.

Hankkeen tavoite

Informaatiolukutaidon saavuttaminen etenee samaan tahtiin kuin yliopiston opiskelijan opinnot. Hän oppii hakemaan tietoa monista eri lähteistä, arvioimaan tietoa, käyttämään hyväkseen ja soveltamaan tietoa sekä viime vaiheessa tuottamaan uutta tietoa. Opintojen päättyessä jokaisella opiskelijalla on hyvät valmiudet elinikäiseen oppimiseen ja tutkimiseen sekä opin soveltamiseen yhteiskunnassa ja työelämässä.

Kansainväliset, Suomen oloihin sovitetut informaatiolukutaidon osaamistavoitteet luovat yhteisen perustan kehitettävälle informaatiolukutaidon opetussuunnitelmalle.

Oppimistavoitteiden määrittely auttaa suuntaamaan opetusta ja hahmottamaan sitä, miten niiden saavuttamista tulee tutkia ja arvioida osana yliopistojen perusosaamista.

Opetusta annetaan ja sen tuloksia arvioidaan tiiviissä yhteistyössä ainelaitosten opettajien kanssa. Integroimalla informaatiolukutaidon oppiminen osaksi kehittyvää tutkimukseen perustuvaa yliopisto-opiskelua pyritään parempiin oppimistuloksiin. Kirjastojen ja opettajien yhteistyö vahvistaa myös molempien osaamista. Informaatiolukutaidon opetuksen ja oppimistulosten jatkuva arviointi luo kehittämisen syklin, jonka avulla voidaan varmistaa, että oppimistulokset vastaavat yliopistojen ja yhteiskunnan ja työelämän tarpeita.

Tämän alueen tutkimusta lisätään luomalla yhteistyötä informaatiotutkimuksen ainelaitosten kanssa. Tehtäviä tukevat myös kehitteillä olevat kansalliset portaalihankkeet sekä tietokarttahanke.

Hankkeen sisältö

Informaatiolukutaidon hankkeen avulla luodaan kansallinen korkeatasoinen tiedonhaun- ja -hallinnan opetuskokonaisuus. Kokonaisuuteen kuuluu kaksi toisiaan tukevaa struktuuria: perusopetus ja tieteenaloittaiset osuudet opintojen kaikissa vaiheissa. Molemmat koostuvat yhdisteltävistä moduuleista, joiden pohjalle voidaan rakentaa yliopisto- tai oppiainekohtaisia kurseja ja opetusaineistoja. Monipuolinen opintomateriaali helpottaa suunnittelemaan pedagogisesti toimivaa ja opiskelijaa kiinnostavaa lähi- ja verkko-opetusta. Moduuleja ja

niistä muodostettavia opetuskokonaisuuksia tarvitaan myös ruotsiksi ja englanniksi. Sisältöjä on päivitettävä säännöllisesti ja luotava uusia tarpeen mukaan. Tiedonhallinnan moduulien luominen ja jatkuva ylläpito perustuu kansallisesti sovittuun joustavaan työnjakoon.

Hanke koostuu seuraavista osista:

- informaatiolukutaidon standardeihin perustuva opetuksen rakenteen suunnittelu,
- kirjasto- ja opetushenkilökunnan informaatiolukutaidon ja pedagogisten taitojen koulutus,
- tiedonhallinnan perustaitojen moduulien suunnittelu ja tuottaminen,
- tieteenalakohtaisten tiedonhallinnan opintomateriaalien suunnittelu ja tuottaminen.

Aikataulu

Suomen yliopistokirjastot muodostavat yhteisen verkostohankkeen vuosiksi 2004-2006 informaatiolukutaidon ja tiedonhallinnan opetuksen kehittämiseksi. Käynnissä olevat hankkeet jatkavat vuoden 2003 ja osittain vuoden 2004 ajan. Niiden tuloksia hyödynnetään 2004 käynnistyvässä yhteishankkeessa.

Resursointi ja organisaatio

Hankkeelle haetaan rahoitusta opetusministeriöltä virtuaaliyliopistotoimintaan kohdennetuista rahoista. Helsingin yliopisto on hankkeen pääkoordinaattori, muita koordinoijia ovat Kuopion yliopisto ja Tampereen yliopisto. Syntyvän aineiston ja palvelun sisällöllinen ja taloudellinen ylläpito jatkuu yliopistojen toimintana.

Hankkeen nykytila maaliskuussa 2004

Anne Lehto toimii suunnittelijana 1.3.2004 -31.12.2006 OPM:n rahoittamassa (71000 €) virtuaaliyliopistohankkeessa *Informaatiolukutaidon opintosuunnitelma*. Hankkeen koordinoijana toimii Helsingin yliopisto.

Leena Järveläinen on koonnut informaatiolukutaidon ydinaineksen alkuvuodesta 2004 ilmestyneessä raportissaan Informaatiolukutaidon ydinaines korkeakoulukirjastoissa. Raportti liittyy Tiedonhaun ja -hallinnan oppimateriaalit – avoin kehittäminen ja yhteinen käyttö –hankkeen osahankkeen Yhteiset tiedonhallinnan perusteet: koordinointi, kartoitus ja yhteistyö 1-vaiheeseen. Järveläisen ydinainesanalyysi perustuu korkeakoulukirjastojen opetusta hoitavalle henkilökunnalle loppuvuodesta 2002 lähetettyyn kyselyyn. Oppimateriaalitietokannan moduulirakenne suunnitellaan ydinainesanalyysin pohjalta yhteistyössä edellä mainitun osahankkeen 2-vaiheen suunnittelijan Kirsti Kupiaisen kanssa. Ideana on pilkkoa aineisto mahdollisimman pieniin osiin, jotka kuvaillaan ja kootaan tietokantaan yhteiseen käyttöön. Moduulirakenne mahdollistaa samojen osakokonaisuuksien hyödyntämisen eri kirjastojen lähi- ja etäopetuksessa sekä tieteenalakohtaisessa opetuksessa.

Oppimateriaalitietokannan yhteensopivuus kansallisen tiedonhakuportaalin, Nellin kanssa otetaan suunnittelussa huomioon.

Oppimateriaalitietokannasta on tarkoitus rakentaa mahdollisimman kattava. Yhteinen, vapaasti käytössä oleva oppimateriaalitietokanta edellyttää yhteisiä pelisääntöjä opintoaineistojen käyttöoikeuksista sovittaessa. Yhtenä hankkeen tavoitteena on myös käyttöilupien hallinnoinnin suunnittelu.

Yhtenä hankkeen keskeisenä päämääränä on alakohtaisten oppimateriaalien tuotantoryhmien muodostaminen ja siten myös tulevaisuudessa tuotettavien tiedonhaun oppimateriaalien sisältöjen koordinoiti. Yliopistokirjastojen verkostoituminen edesauttaa tehokasta työnjakoa oppiaineiston tuotannossa päällekkäisen työn välttämiseksi.

Olemassa olevan oppimateriaalin arviointi pedagogiselta ja oppimistulosten kannalta on toistaiseksi ollut hajanaista. Yhtenä hankkeen tavoitteena on kehittää yhteistyössä pedagogisten lehtorien kanssa oppimateriaalin ja tiedonhaun oppimistulosten arviointia vastaamaan yliopistojen, yhteiskunnan ja työelämän tarpeita.

Useilla tieteenaloilla on opetusta kehitetty kohti ongelmakeskeisyyttä. Myös oppimisympäristöjä on kehitetty siten, että ne tukevat oppijan entistä aktiivisempaa roolia oppimisprosessissa. Ongelmakeskeisen ja tutkivan oppimisen menetelmiin perustuvilla opintojaksoilla informaatiolukutaidon merkitys onkin ratkaiseva. Kaikilla tieteenaloilla ongelmaperustaiseen pedagogiikkaan ei kuitenkaan ole siirrytty, eikä ehkä ole mahdollistakaan siirtyä. Tieteenalakohtaiset erot, kuten humanistien ja luonnontieteilijöiden tiedonhankintakäytäntöjen erot heijastuvat myös informaatiolukutaidon opetukseen. Hankkeen tavoitteena ei ole nostaa esiin yhtä ainoaa oikeaa tapaa toteuttaa informaatiolukutaidon opetus vaan mahdollistaa joustavuus opintosuunnitelmassa erityisesti eri tieteenalojen ja erilaisten oppijoiden tarpeita ajatellen.

Tärkeää on turvata informaatiolukutaidon opetus kaikissa yliopistoissa sekä opintojaan aloittaville että jo pidemmälle edenneille opiskelijoille. Keskeinen päämäärä kirjastojen kannalta on, että opiskelijat ottavat tiedonhankintataitojen kursseilla opitut taidot heti kurssien jälkeen aktiiviseen käyttöön ja hyödyntävät niitä tehokkaasti läpi koko opiskeluajan. Näin voidaan varmistaa, että opiskelijat ovat yliopistosta valmistuessaan akateemisesti informaatiolukutaitoisia.

2.3. Tieteellisen julkaisemisen edistäminen

Tieteellistä julkaisemista edistetään rakentamalla teknistä infrastruktuuria ja tekemällä tiedeyhteisössä tunnetuksi vaihtoehtoisia julkaisukanavia.

Seurataan tieteellisessä julkaisemisessa tapahtuvia muutoksia. Yksi muutoksista on ilmaiseksi verkosta luettavissa olevien tiedelehtien syntyminen tilaajamaksullisten lehtien rinnalle. Tällaisia vaihtoehtoisia kanavia ovat esimerkiksi BioMed Central ja Public Library of Science. Tehdään tunnetuksi vaihtoehtoisten julkaisukanavien toimintaa ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia järjestämällä tilaisuuksia yhdessä tiedeyhteisön kanssa, pitämällä esitelmiä ja julkaisemalla artikkeleita suomalaisen tiedeyhteisön foorumeilla. Selvitetään mahdollisuudet liittyä konsortiona BioMed Centralin ja Public Library of Sciencen jäseneksi.

Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition Europe (SPARC Europe) on eurooppalaisten kirjastojen ja tutkimusorganisaatioiden yhteenliittymä, jonka tavoitteena on saada tiedejulkaisemisen markkinat nykyistä paremmin palvelemaan tutkijayhteisön etuja. Selvitetään mahdollisuudet liittyä konsortiona SPARC European jäseneksi.

Digitaalisen aineiston hallintajärjestelmä tarjoaa kirjastoille infrastruktuurin digitaalisten aineistojen jakeluun ja pitkäaikaissäilytykseen. Sen avulla voidaan rakentaa paikallisia palveluja yliopistojen

digitaalisten opinnäytteiden, väitöskirjojen, julkaisusarjojen ja opintoaineistojen käyttöön asettamiseksi. Kansalliskirjasto hankkii sovelluksen vuoden 2003 aikana.

Uudet julkaisujen jakelutekniikat, kuten Open Archives Initiative (OAI), parantavat verkossa julkaistun vapaasti saatavan aineiston tavoitettavuutta kansainvälisesti. Selvitetään mahdollisuudet hyödyntää OAI:ta yliopistojen julkaisujen ja aineistojen koti- ja kansainvälisessä jakelussa.

Yliopistokirjastot tukevat kansallista digitaalista sisällöntuotantoa ja kirjastojen digitointiohjelmaa. Yliopistojen julkaisuutoimintaa tuetaan edistämällä kirjastoissa julkaisuutoiminnasta huolehtivien yhteistyötä. Järjestetään tilaisuuksia kokemusten vaihtamiseksi ja toiminnan kehittämiseksi.

Aikataulu, resursointi ja organisaatio

Tiedotusta vaihtoehtoisista julkaisukanavista tehostetaan ja järjestetään 2003 syyskaudella yhdessä tiedeyhteisön muiden toimijoiden kanssa aiheetta käsittelevä seminaari. Kansalliskirjastolla on päävastuu seminaarin järjestämisestä.

Vuoden 2003 aikana järjestetään kirjastoille yliopistojen julkaisuutoimintaa käsittelevä tilaisuus, jonka tarkoituksena on toiminnasta vastaavien yhteistyön kehittäminen. Tilaisuuden järjestämisessä ollaan yhteydessä rakenteisen julkaisemisen hankkeessa muodostuneeseen RAJU-verkoston.

Yliopistojen julkaisuutoiminta kirjastojen toiminnassa

Tavoitteena on yhteistyöverkoston luominen ja tiedon jakaminen hyviksi osoittautuneista käytännöistä kirjastoissa julkaisuutoimintaa hoitavien kesken. Vuoden 2004 aikana kirjastoissa käynnistyy hankkeita DOMSin käyttöönottamiseksi ja DSpaceen pilotoimiseksi. Julkaisutietojen luettelointi ja julkaisutietokannat ovat myös kehittämiskohteita.

- **Selvitetään yliopistojen julkaisuutoiminnan nykytilaa: kootaan ajantasaista tietoa käytetyistä ohjelmistoista, formaateista, arkistoinnista, julkaisumääristä ja käytännöistä. Hyödynnetään jo tehtyjä selvityksiä ja saatetaan niiden tiedot ajan tasalle.**
- **Tehdään kysely kirjastoille siitä, millä tavoin ne ovat mukana yliopiston julkaisuutoiminnassa: millaisia ovat julkaisemisen prosessit, yhteistyötahot, millaisia ohjeita tekijöille on tarjolla, miten julkaisemista rahoitetaan. Tavoitteena on kuvata julkaisuprosessi kokonaisuudessaan siten, että myös julkaisurekisterit ja arkistointi otetaan huomioon. Tavoitellaan yliopistokirjastoille myös kansainvälistä näkyvyyttä ja kuuluvuutta.**
- **Jos halutaan arvioida erilaisten ratkaisujen hyviä ja huonoja puolia ja antaa suosituksia, on määriteltävä kriteerit ja näkökulma, mistä arviointi tehdään.**
- **Selvityksen jälkeen järjestetään julkaisuutoiminnassa mukana olevien kirjastolaisten tapaaminen. Selvitystä ja tapaamista valmistelevat Ari Muhonen, Mirja Iivonen ja Ville Varjonen.**

Open access -julkaiseminen

Open access -julkaisemista tehdään tunnetuksi yliopistoissa ja edistetään open access -kanavien käyttöä ja tunnettuutta tiedottamalla niistä tutkijoille. Pyritään vaikuttamaan yliopiston päätöksentekijöihin open access -julkaisemisen tukemiseksi.

- **Toimitaan edelleen FinnOA-työryhmässä, jonka tavoitteena on tiedottamalla ja päättäjiin vaikuttamalla edistää tieteellisen tiedon vapaata saatavuutta. Organisaatioiden omien julkaisuarkistojen perustaminen ja suomalaisten vapaasti saatavien verkkolehtien määrän lisääminen ovat ryhmän pitkän ajan tavoitteita.**
- **Kansallisen tason oa-julkaisuarkisto on suunnitteilla**
- **Yhteys pitkäaikaissäilytykseen huomioidaan**
- **Kansalliskirjasto tiedottaa -verkkotiedote tarjoaa vakiopalstan open access -asioille**
- **Kirjastoihin voidaan perustaa tukiryhmiä, jotka seuraavat ja tiedottavat omassa yliopistossaan.**
- **Hyviä käytäntöjä ja ideoita jaetaan kirjastojen kesken.**

3. Kirjastojen arvioinnin kehittäminen ja rahoitus

Kirjastojen arvioinnin kehittämisen tavoitteena on kehittää mittareita ja tuloksellisuuskriteereitä, jotka kuvaavat kirjastojen vaikuttavuutta yliopiston perustehtävien eli opetuksen, tutkimuksen ja yhteiskunnallisten palvelujen hoitoon. Yhteisesti tuotettujen palvelujen arviointimenetelmiä kehitetään siten, että voidaan arvioida sekä palvelun kustannuksia että siitä saatua hyötyä.

Taustaksi kootaan kokemuksia jo tehdyistä arvioinneista (esimerkiksi FinELibin arviointi ja Helsingin yliopiston kirjastolaitoksen arviointi) sekä tilastoinnin ja mittareiden kehittämishankkeista. Hyödynnetään niin suomalaisia kuin ulkomaisiakin kokemuksia. Arvioinnin kehittämisessä apuna käytetään mahdollisesti korkeakoulujen arviointineuvostoa.

Vuonna 2003 kartoitetaan kirjastojen rahoituksen nykytila: rahoituksen muodostumisperusteet, eri rahoituslähteet ja niiden osuudet sekä budjetointikäytännöt.

Jatketaan tilastoihin pohjautuvien tunnuslukujen hyödyntämistä ja kehitetään keskitettyjä palveluja kuvaavia tunnuslukuja.

Kokoelmien evaluointi, jota tehdään tietokarttahankkeessa, on osa kirjastojen arvioinnin kehittämistä. Tämä työ käynnistyy vuoden 2003 aikana ja jatkuu koko vuoden 2004.

Arvioinnin kehittämishankkeeseen haetaan erillistä rahoitusta suunnittelijan palkkaamiseksi 2 kuukaudeksi tekemään rahoitus selvitystä. Selvitetään rahoitusmahdollisuudet.

Arviointimenetelmien kehittäminen ja rahoitus selvitys

- **Arvioinnin kehittämisessä hyödynnetään aiempia tutkimuksia ja kokemuksia. Selvitetään, mitä yhteistilastoon koottuja tietoja voidaan käyttää arvioinnin välineenä.**
- **Kun kehitetään toimintaa kuvaavia mittareita, on tärkeää että suoritteiden tehokkuuden mittaamisen lisäksi kuvataan myös toiminnan hyötyjä ja vaikuttavuutta. Selvitetään, millaisia mittareita on käytössä tai kehitteillä muualla, mm. IFLAssa. Kansalliskirjaston yhteistilastosuunnittelija on mukana ISO:ssa TC46:n tilasto- ja suoritusmittaristandardeja kehittävässä työryhmissä. Myös FinELibissä kehitetään toiminnan mittareita.**
- **Kansalliskirjastossa tilastosuunnittelija tekee tarvittavia selvityksiä ja tiedottaa standardointiryhmien työstä.**
- **Kytetään arviointiprojektiin rahoitus selvitys**

- Jos resursseja löytyy, vuoden 2004 aikana järjestetään johtajille seminaari ja workshop arvioinnista, rahoituksesta ja tulosanalyysistä.

Rahoitus selvitys

- Kirjastojen rahoitustavat kartoitetaan osana arvioinnin ja tilastoinnin kehittämistä
  - suora, epäsuora ja ulkopuolinen rahoitus
  - keskitetty ja hajautettu rahoitus
  - tilakulujen budjetoitavat.
- kilpailutetaan rahoitus selvitys

4. Kaukopalvelumaksut ja muu maksullinen palvelutoiminta

Sauli Laitisen selvitystyön aiheena on ollut Opetusministeriön päätös kirjasto- ja tietopalveluista perittävistä maksuista sekä kyseisen päätöksen aiheuttamat muutostarpeet ja kustannukset. Selvitys tulee yliopistoihin lausunnonle. Myös yliopistokirjastojen neuvostolta on pyydetty virallista lausuntoa. Neuvosto valmistelee lausuntoa työvaliokunnassa.

Jatketaan kaukopalvelun maksuliikenteen rationalisointia.

5. Osaamiskartoitus: yhteiset välineet, tietämyksen jakaminen

- Ensimmäisenä tavoitteena on selvittää osaamiskartoituksen menetelmiä ja niistä saatuja kokemuksia. Niiden pohjalta laaditaan ehdotus, miten osaamiskartoitusta lähdetään viemään eteenpäin yliopistokirjastoissa. Selvityksen laatii työryhmä, johon kuuluvat Kaisa Sinikara, Eeva-Liisa Lehtonen, Kristiina Hormia-Poutanen, Pirkko Lindberg ja Matti Hjerppe. Lisäksi kysytään henkilöstöasioista vastaavien kiinnostuneisuutta. Kristiina Hormia on ryhmän koollekutsuja.

6. Verkoston strategian tarkistus

- Yliopistokirjastojen verkoston strategian toteutumista arvioidaan ja strategiaa uudistetaan kahden vuoden välein. Strategian arviointi ja uudistaminen aloitetaan syksyllä 2004. Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto otetaan mukaan selvityksiin.